

УДК 378.016:355.5

© Костюшко І.А., 2023

<https://orcid.org/0000-0002-9454-3772>

<https://doi.org/10.34142/23128046.2023.55.08>

І.А. Костюшко

СТРАТЕГІЇ КОМАНДОТВОРЕННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ КУРСАНТІВ-ДЕСАНТНИКІВ

Командотворення у процесі навчання курсантів-десантників у сучасних умовах військової діяльності належить до актуальних проблем військової науки і практики. Мета статті – визначити і проаналізувати стратегії командотворення у процесі навчання курсантів-десантників. Було визначено чотири основні стратегії формування навичок командотворення курсантів-десантників: організаційно-методологічна, комунікативна, розвитку лідерства і соціальних навичок, тактично-групова.

Організаційно-методологічна стратегія визначається як система підходів, спрямованих на ефективне формування і розвиток навичок командотворення майбутніх військових. Однією з ключових складових стратегії є створення комплексних освітніх програм, які поєднують фізичну, психологічну і тактичну підготовку. Ключовим елементом організаційно-методологічної стратегії є індивідуальний підхід до розвитку кожного курсанта.

Реалізація комунікативної стратегії визначає успішність підготовки майбутніх офіцерів. Ключовою характеристикою комунікативної стратегії є встановлення чітких комунікативних завдань, спрямованих на підтримання ефективного обміну інформацією та розуміння мети команди. На практиці, здійснення комунікативної стратегії передбачає проведення комунікативних тренувань, у яких курсанти отримують можливість вдосконалити свої навички.

Розвиток лідерських і соціальних навичок визначається як складний та взаємопов'язаний процес, спрямований на формування сильної і ефективної команди. Теоретично, лідерство в контексті військової діяльності тлумачиться як здатність особистості впливати на інших для досягнення спільних цілей. Розвиток соціальних навичок базується на розумінні принципів міжособистісної комунікації, емпатії та вміння співпрацювати в групі.

Ключовим елементом є тактично-групова стратегія командотворення, яка орієнтована на розвиток та удосконалення тактичних і групових навичок курсантів-десантників. Реалізація цієї стратегії визначається комплексним підходом, який враховує важливість тактичного мислення і ефективної групової динаміки у військових операціях. Практична реалізація стратегії включає проведення тактичних сценаріїв і симуляцій військових операцій, що

дозволяє курсантам відчувати реальність тактичних викликів і виробити стратегії вирішення проблем.

Ключові слова: командотворення, стратегія, навички, освітній процес, курсанти, курсанти-десантники, підготовка.

Kostiushko I.A. Strategies of teambuilding in the process of training cadets-paratroopers. *Teambuilding in the process of training paratrooper cadets in modern conditions of military activity belongs to the actual problems of military science and practice. The purpose of the article is to define and analyze team-building strategies in the process of paratrooper cadet training. Four main strategies for the formation of team-building skills during the training of paratrooper cadets are defined. They are: organizational and methodological, communicative, development of leadership and social skills, tactical and group.*

Organizational and methodological strategy is defined as a system of approaches aimed at effective formation and development of team-building skills of future military personnel. One of the key components of the strategy is the creation of comprehensive educational programs that combine physical, psychological and tactical training. A key element of the organizational and methodological strategy is an individual approach to the development of each cadet.

The implementation of the communication strategy determines the success of the training of future officers. A key characteristic of the communication strategy is the establishment of clear communication tasks aimed at maintaining effective information exchange and understanding of the team's goal. In practice, the implementation of a communicative strategy involves conducting communicative training, in which cadets will have the opportunity to improve their skills.

The development of leadership and social skills is defined as a complex and interconnected process aimed at forming a strong and effective team. Theoretically, leadership in the context of military activity is interpreted as the ability of an individual to influence others to achieve common goals. The development of social skills is based on understanding the principles of interpersonal communication, empathy and the ability to cooperate in a group.

A key element is the tactical-group strategy of team building, which is focused on the development and improvement of tactical and group skills of paratrooper cadets. The implementation of this strategy is determined by a comprehensive approach that takes into account the importance of tactical thinking and effective group dynamics in military operations. The practical implementation of the strategy includes conducting tactical scenarios and simulations of military operations, which allows cadets to experience the reality of tactical challenges and develop problem-solving strategies.

Keywords: *teambuilding, strategy, skills, educational process, cadets, paratrooper cadets, training.*

Вступ. Адаптація до сучасних загроз, таких як кібератаки і нові форми військової агресії, стає важливою частиною стратегічного вдосконалення

підготовки військових кадрів. Україна, яка активно співпрацює з Європейськими країнами та НАТО-партнерами, повинна відповідати міжнародним стандартам у розробці та впровадженні стратегій командотворення.

Командотворення у процесі навчання курсантів-десантників у сучасних умовах військової діяльності належить до актуальних проблем військової науки і практики. Виділення ефективних стратегій командної діяльності стає важливим аспектом для успішності військових місій, особливо в контексті специфіки десантних операцій. Умови, в яких діють курсанти-десантники, характеризуються великою нестабільністю і ризиком. Забезпечення безпеки та координація дій в групах відіграють критичну роль у досягненні успішних результатів місій. Водночас сучасні виклики у сфері військової діяльності вимагають від курсантів-десантників найвищого рівня підготовки та здатності ефективно взаємодіяти в групах (Taraneys, 2019).

Разом з тим актуальність питання командотворення також обумовлена необхідністю розвитку лідерських якостей серед курсантів-десантників, що підвищує їхній професійний рівень та формує здатність до взаємодії в умовах високого ризику і стресу. Дослідження ефективних стратегій командотворення в освітньому процесі для курсантів-десантників є необхідним етапом для забезпечення оптимальної підготовки і високої професійної дієздатності в умовах реальних бойових операцій (Pikus, 2023).

Зазначені питання в контексті української військової освіти є вкрай актуальними і стратегічно важливими. Перебуваючи у сучасних геополітичних реаліях та на фоні складної оборонної діяльності України, вивчення цієї теми набуває особливого значення. Перш за все це необхідність розвитку ефективних стратегій командотворення в освітніх програмах підготовки майбутніх офіцерів, впровадження інноваційних форм і методів навчання. З урахуванням швидких змін у військовій науці та технологічному розвитку, постійне оновлення і вдосконалення навчальних програм стає ключовим аспектом для забезпечення високого рівня підготовки курсантів-десантників.

Питання підготовки курсантів-десантників були у фокусі окремих наукових досліджень. Зокрема, колектив авторів під керівництвом В. Ягодзінського розглянув взаємозв'язок між показниками фізичної та бойової підготовки у курсантів-десантників. При цьому науковцями було доведено ефективність засобів кросфіту щодо покращання показників військово-професійної (бойової) діяльності курсантів-десантників (Yahodzinskyi, 2022).

І. Романько під час дослідження потенціалу навчальної дисципліни «Історія авіації» у формуванні «soft skills» здобувачів вищої освіти, зазначила про важливість запровадження окремого курсу тимблдингу (командотворення)

у межах варіативного компонента навчального плану (Romanko, 2023). Н. Волинець і П. Волинець у своїй статті зазначили, що створення злагоджених команд у військових підрозділах є процесом, який трансформує групи військових у ефективні та дієздатні команди, спроможні виконувати різноманітні місії і завдання. Командотворення, як безперервний процес, сприяє гармонійному злиттю та взаємодії в командах на етапах їх формування та подальшій інтеграції для того щоб досягти спільної мети і виконати покладені на них завдання (Volynets, 2023).

Проте, аналіз сучасної науково-педагогічної літератури довів, що питання командотворення у процесі навчання курсантів-десантників залишаються не достатньо розкритими у вітчизняній науці.

Мета статті – визначити і проаналізувати стратегії командотворення у процесі навчання курсантів-десантників.

Методи дослідження. У даній статті використано комплекс теоретичних методів наукового пізнання, таких як узагальнення, систематизація та аналіз. Ці методи використані для визначення стратегічних напрямів реалізації командотворення в процесі навчання курсантів-десантників, а також для аналізу кожного з них.

Результати. Сприяння формуванню команди серед курсантів-десантників під час навчання має вирішальне значення для розвитку згуртованості, довіри та ефективної співпраці в підрозділі. Формування навичок командотворення у процесі навчання курсантів-десантників є складним та важливим завданням. Стратегічні напрями реалізації командотворення мають на меті формування висококваліфікованих та дієздатних команд військових.

У ході наукового пошуку ми визначили чотири основні стратегії для формування навичок командотворення під час навчання курсантів-десантників: організаційно-методологічну, комунікативну, розвитку лідерства і соціальних навичок, тактично-групову.

Організаційно-методологічна стратегія в умовах сучасної військової освіти, де динамічність і несподівані виклики стали невіддільною частиною її реалізації, є важливим елементом. Це забезпечує високоякісну і системну підготовку курсантів-десантників до командних операцій. Організаційно-методологічна стратегія в цьому контексті визначається як система підходів, спрямованих на ефективне формування і розвиток навичок командотворення майбутніх військових.

Однією з ключових складових стратегії є створення комплексних освітніх програм, які поєднують фізичну, психологічну і тактичну підготовку. Важливість цього аспекту полягає в тому, щоб надати курсантам-десантникам можливість розвивати не лише фізичні здібності, але й психологічну стійкість і

стратегічне мислення, необхідні для дієздатного ведення команди в будь-яких умовах. Реалізація зазначеної стратегії базується на вивченні та аналізі історії військових конфліктів і операцій, що дозволяє ідентифікувати сучасні вимоги і тенденції. Командно-тактичні сценарії та вправи створюються з урахуванням реальних умов бойових дій, а приклади із військової історії допомагають курсантам зрозуміти і адаптувати стратегічні прийоми до сучасного контексту.

Ключовим елементом організаційно-методологічної стратегії є індивідуальний підхід до розвитку кожного курсанта. Застосування педагогічних і психологічних технік дозволяє виявити і розвинути унікальні лідерські та командні якості кожного учасника освітнього процесу. Спеціалізовані програми психологічної підтримки використовуються для збереження емоційної стабільності та розвитку стресостійкості.

Таким чином, впровадження організаційно-методологічної стратегії у підготовці курсантів-десантників створює основу для інтегрованого і систематичного підходу до розвитку навичок командотворення. Ця стратегія покликана не лише формувати ефективних лідерів, але й забезпечити готовність команди до ефективної взаємодії в сучасному військовому середовищі.

Реалізація комунікативної стратегії визначає успішність підготовки майбутніх офіцерів. Комунікативна стратегія, що базується на наукових принципах, визначається як важливий інструмент виховання та формування командного потенціалу. Ключовою характеристикою комунікативної стратегії є встановлення чітких комунікативних завдань, спрямованих на підтримку ефективного обміну інформацією та розуміння мети команди. Акцент має бути поставлений на розвиток навичок активного слухання, спрямованих на уважне сприйняття інформації і розуміння контексту. Також ця стратегія включає в себе використання візуальних і невербальних засобів комунікації для покращення передачі інформації та створення сприятливого комунікативного середовища.

На практиці, здійснення комунікативної стратегії передбачає проведення комунікативних тренувань, у яких курсанти отримують можливість вдосконалити свої навички. Використання ролевих моделей та інтерактивних методів допомагає створити реалістичні сценарії комунікативних ситуацій. Окрім того, комунікативна стратегія включає в себе використання сучасних технологій для тренування комунікативних навичок, таких як віртуальні симулятори і електронні освітні платформи. Комунікативна стратегія також акцентує увагу на формуванні культури взаємодії і довіри в команді. Регулярні комунікативні тренінги сприяють внутрішньоконандній співпраці та покращенню взаєморозуміння. Важливою частиною практичної реалізації є

інтеграція інтеркультурних аспектів комунікації, що допомагає курсантам адаптуватися до різноманітних ситуацій та зміцнює міжособистісні зв'язки.

Сьогодні, у навчанні майбутніх десантників ключовим аспектом є розвиток лідерських і соціальних навичок, що є базисом для розвитку командотворення. Ця стратегія визначається як складний і взаємопов'язаний процес, спрямований на формування сильної і ефективної команди. Теоретично, лідерство в контексті військової діяльності тлумачиться як здатність особистості впливати на інших для досягнення спільних цілей. Теорії ситуаційного і трансформаційного лідерства визначають ключові аспекти формування лідерських якостей. Спроможність курсантів керувати собою, приймати відповідальні рішення та розвивати самовладання визначає їхню готовність до лідерства.

Розвиток соціальних навичок базується на розумінні принципів міжособистісної комунікації, емпатії та вмінні співпрацювати в групі. Аналіз групової динаміки та розуміння ролей в команді є важливою передумовою для формування ефективних взаємовідносин (Zelenyi, 2022).

Практична реалізація стратегії включає в себе проведення лідерських тренінгів, орієнтованих на реальні умови військових операцій. Групові вправи сприяють розвитку колективних вмінь та взаємодії в команді. Супровід і менторство забезпечують підтримку та допомогу у розвитку особистісних і лідерських якостей.

Важливою є також взаємодія з громадськістю, яка дозволяє курсантам розвивати соціальні навички і представляти команду в різних сферах. У цій стратегії кожен аспект – від особистісного розвитку до співпраці в групі та взаємодії з громадськістю – взаємопов'язаний і спрямований на створення комплексної підготовки, необхідної для ефективного функціонування команди в умовах військових операцій.

У галузі військової підготовки ключовим елементом є тактично-групова стратегія командотворення, яка орієнтована на розвиток та вдосконалення тактичних і групових навичок курсантів-десантників. Реалізація цієї стратегії визначається комплексним підходом, який урахує важливість тактичного мислення і ефективної групової динаміки у військових операціях. Тактичне мислення розглядається як основний елемент стратегії, акцентуючи увагу на розвитку у курсантів здатності аналізувати і приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності та стресу. Окрім цього, велика увага приділяється розвитку навичок ефективної комунікації і керування інформацією.

Практична реалізація стратегії включає проведення тактичних сценаріїв і симуляцій військових операцій, що дозволяє курсантам відчувати реальність тактичних викликів і виробити стратегії вирішення проблем. Крім того,

курсанти навчаються ефективно реагувати на кризові ситуації та розвивати групове лідерство в стресових умовах.

У рамках реалізації тактично-групової стратегії командотворення відзначається важливість впровадження складних фізичних і розумових завдань, які передбачають спільну роботу для успішного виконання. Проведення фізичних і розумових вправ, що вимагають від учасників спільної роботи, створює ситуації, де вони повинні співпрацювати та взаємодіяти для досягнення спільних цілей. Це сприяє не лише формуванню фізичної витривалості, а й розвитку командних якостей, таких як лідерство і взаємодопомога (Prontenko, 2021).

Також зазначимо, що залучення курсантів до подолання перешкодних трас, сценаріїв виживання та симуляцій місій допомагає їм здобувати практичні навички в умовах, що наближені до реальних бойових ситуацій. Ці тренування вимагають від учасників співпраці та координації дій, розвиваючи їхню здатність ефективно взаємодіяти як команда. Такий підхід в контексті тактично-групової стратегії покликаний не лише формувати фізичну і психологічну стійкість, а й підвищувати рівень професійної підготовки, реагування на стресові ситуації та розвивати здатність працювати як єдина, впорядкована команда (Ягодзінський, 2020).

Отже, тактично-групова стратегія командотворення відіграє значущу роль у формуванні відділень десантників, сприяючи розвитку як індивідуальних, так і групових здібностей, необхідних для успішної діяльності команди в умовах військових операцій.

Таким чином, реалізація комплексу стратегій у підготовці курсантів-десантників виявляється ефективним засобом для створення високофункціональних і дисциплінованих військових. Об'єднуючи тактично-групову стратегію, стратегію розвитку лідерства та соціальних навичок, а також педагогічні умови формування командотворення, освітній процес стає багатоплановим і збалансованим.

Педагогічні умови, спрямовані на формування навичок командотворення під час фізичної підготовки, вносять важливий елемент в освітній процес. Ці умови дозволяють ураховувати індивідуальні особливості та потенціал кожного курсанта, створюючи здорову конкуренцію та сприяючи загальному підвищенню ефективності групового навчання.

Отже, взаємореалізація перелічених вище стратегій утворює комплексний підхід до підготовки курсантів-десантників, сприяючи їхньому повноцінному розвитку, формуванню лідерських якостей і створенню високофункціональних команд для успішного виконання завдань в умовах військових операцій.

Обговорення. Спираючись на роботи науковців, у статті ми визначили основні стратегії командотворення у підготовці курсантів-десантників. Так, робота В. Ягодзінського стала основою для виокремлення тактично-групової стратегії командотворення, що відзначається впровадженням складних фізичних завдань. Стаття Н. Волинець і П. Волинець знайшла своє продовження в аналізі стратегії лідерства і соціальних навичок. А погляди І. Романько підтвердилися під час аналізу змісту комунікативної стратегії.

Висновки. Загальна реалізація стратегій командотворення у процесі навчання курсантів-десантників представляє собою комплексний підхід, спрямований на формування висококваліфікованих і дієздатних команд в умовах військової діяльності. Організаційно-методологічна стратегія визначається системними підходами до підготовки, що дозволяють створити ефективну систему навчання та розвитку курсантів-десантників. Комунікативна стратегія, в свою чергу, зосереджена на покращенні комунікативних навичок курсантів-десантників.

Стратегія розвитку лідерства і соціальних навичок покликана сформувати у майбутніх офіцерів якості лідера і командира. Тактично-груповою стратегією забезпечується практичне застосування отриманих знань в умовах симуляцій військових операцій. Інтеграція цих стратегій дозволяє не лише ефективно формувати навички командотворення, а й готує майбутніх десантників до викликів військової діяльності, забезпечуючи високий рівень підготовки і функціональності в умовах реальних бойових ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

- Бойчук Ю. Д., Боярська-Хоменко А. В. Інтернаціоналізація діяльності закладів вищої педагогічної освіти в умовах воєнного стану і повоєнної відбудови. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: педагогіка*. № 1, 2023. с. 17-22 DOI: <https://doi.org/10.54929/pmtp-2023-1-02-01>
- Волинець Н.В., Волинець П.П. Соціально-психологічні особливості командотворення в навчальних групах курсантів-прикордонників. *Габітус*, 2023. Вип. 47. С. 164-170. DOI 10.32782/2663-5208.2023.47.29
- Зелений І.І., Воронін А.І. Концепція наукового саморозвитку офіцерів. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2022. № 52. С. 95–102 <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.09>
- Пікус Д., Бондаренко А. Компетентнісний підхід до підготовки інструкторів навчальних центрів Збройних Сил України в умовах воєнного стану. *Військова освіта*, 2023. № 2 (48). С. 212-220. DOI: 10.33099/2617-1775/2023-02/212-220
- Пронтенко В. В., Федченко О. С., Корнійчук Ю. М., Крук О. М., Запорожанов О. М., Сіваков В. П., Костюшко І. А., Плющакова О. В. Формування фізичної готовності курсантів до професійної діяльності у процесі спеціальної фізичної підготовки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 2021. Вип. 6(137). С. 92-96. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6\(137\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6(137).22)

- Романько І. Потенціал навчальної дисципліни «Історія авіації» у формуванні «soft skills» здобувачів вищої освіти. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*, 2023. Вип. 13. С. 141-150. DOI 10.33251/2522-1477-2023-13-141-150
- Таранець С. Досвід підготовки військових фахівців для десантно-штурмових військ (1991–2018). *Воєнно-історичний вісник*, 2019. Т. 32(2). С. 88–98.
- Ягодзінський В. П. Методика розвитку фізичних якостей курсантів-десантників засобами кросфіту у процесі фізичного виховання : автореф. дис. ...канд. пед. наук : [спец.] 13.00.02 "Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)". Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2020. 22 с.
- Ягодзінський В. П., Діуца І. В., Ворок С. С., Барковський Д. О., Іванов С. В., Слівінський Я.С., Родіонов М. О., Стасюк В. М., Ареф'єва Л. П., Плющакова О. В. Взаємозв'язок між показниками фізичної та бойової підготовки у курсантів-десантників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2022. Вип. 12 (158). С. 165-168. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.12(158).36

REFERENCES

- Boichuk, Yu. D., Boiarska-Khomenko, A. V. (2023). Internatsionalizatsiia diialnosti zakladiv vyshchoi pedahohichnoi osvity v umovakh voiennoho stanu i povoiennoi vidbudovy [Internationalization of activities of institutions of higher pedagogical education in the conditions of martial law and post-war reconstruction.]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: pedahohika*, 1, 17-22 DOI: <https://doi.org/10.54929/pmtp-2023-1-02-01> (in Ukrainian).
- Pikus, D., Bondarenko, A. (2023). Kompetentnisnyi pidkhid do pidhotovky instruktoriv navchalnykh tsentriv Zbroinykh Syl Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Competency approach to the training of instructors of training centers of the Armed Forces of Ukraine under martial law]. *Viiskova osvita*, 2 (48), 212-220. DOI: 10.33099/2617-1775/2023-02/212-220. (in Ukrainian).
- Prontenko, V. V., Fedchenko, O. S., Korniiichuk, Yu. M., Kruk, O. M., Zaporozhanov, O. M., Sivakov, V. P., Kostiusko, I. A., Pliushchakova, O. V. (2021). Formuvannia fizychnoi hotovnosti kursantiv do profesiinoi diialnosti u protsesi spetsialnoi fizychnoi pidhotovky [Formation of physical readiness cadets to professional activities in the process of special physical training]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Serii 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*, 6(137), 92-96. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6\(137\).22](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.6(137).22) (in Ukrainian).
- Romanko, I. (2023). Potentsial navchalnoi dystsypliny «Istoriia aviatsii» u formuvanni «soft skills» zdobuvachiv vyshchoi osvity [The potential of the academic discipline "History of Aviation" in the formation of "soft skills" of students of higher education]. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Serii: Pedahohichni nauky*, 13, 141-150. DOI 10.33251/2522-1477-2023-13-141-150 (in Ukrainian).
- Taranets, S. (2019). Dosvid pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv dlia desantno-shturmovykh viisk (1991–2018) [Experience of training military specialists for airborne assault troops (1991–2018)]. *Voienno-istorychnyi visnyk*, 32(2), 88–98. (in Ukrainian).
- Volynets, N.V., Volynets, P.P. (2023). Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti komandoutvorennia v navchalnykh hrupakh kursantiv-trykordonnykiv [Socio-psychological features of team formation in training groups of border guard cadets.]. *Habitus*, 47, 164-170. DOI 10.32782/2663-5208.2023.47.29 (in Ukrainian).
- Yahodzinskyi, V. P. (2020). Metodyka rozvytku fizychnykh yakosteiv kursantiv-desantnykiv zasobamy krosfitu u protsesi fizychnoho vykhovannia [Methodology for the development of physical qualities of paratrooper cadets using crossfit in the process of physical education]:

autoref. PhD thesis: " Theory and teaching methods (physical culture, fundamentals of health)". Nats. ped. un-t im. M. P. Drahomanova. Kyiv. 22 s. (in Ukrainian).

Yahodzinskyi, V. P., Diutsa, I. V., Vorok, S. S., Barkovskyi, D. O., Ivanov, S. V., Slivinskyi, Ya.S., Rodionov, M. O., Stasiuk, V. M., Arefieva, L. P., Plushchakova, O. V. (2022). Vzaïmozv'язok mizh pokaznykamy fizychnoi ta boiovoi pidhotovky u kursantiv-desantnykiv [The relationship between indicators of physical and combat training in paratrooper cadets]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoi kultury (fizychna kultura i sport)*. Kyiv, 12 (158), 165-168. DOI 10.31392/NPU-nc.series15.2022.12(158).36 (in Ukrainian).

Zelenyi, I.I., Voronin, A.I. (2022). Kontseptsiiia naukovoï samorozvytku ofitseriv [The concept of scientific self-development of officers]. *Teoriia ta metodyka navchannia ta vykhovannia*, 52, 95–102 <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.09> (in Ukrainian).

Інформація про автора:

Костюшко Ігор Анатолійович: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9454-3772>; здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, вул. Валентинівська, 2, м. Харків, Україна, 61166
e-mail: tofp@ukr.net

Information about the author:

Kostiushko Ihor Anatoliiovych: ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9454-3772>; PhD student at the Department of Educology and Innovative Pedagogy, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Valentynivska street, 2, Kharkiv, Ukraine 61166.
e-mail: tofp@ukr.net

Цитуйте цю статтю як: Костюшко І.А. Стратегії командотворення у процесі навчання курсантів-десантників. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2023. № 55. С. 87-96
DOI: 10.34142/23128046.2023.55.08

Дата надходження статті до редакції: 2.11.2023

Стаття прийнята до друку: 17.11.2023